

Тема 9. Напрямки вдосконалення соціального страхування в Україні

9.1. Особливості систем соціального страхування у розвинутих країнах

Особливе місце у системі соціального страхування посідає держава, яка може законодавчо захистити життя людей від можливого безробіття, фінансової скрути, зубожіння. Механізми такого захисту в Україні розвинуті недостатньо.

У 2004 році Прем'єр-міністр України та голова Федерації профспілок України підписали **Соціальний контракт**, згідно з яким діяльність уряду повинна бути спрямована на поліпшення рівня життя населення, реалізацію трудових, соціально-економічних прав громадян, дотримання принципів соціальної справедливості при нарахуванні пенсій, недопущенні втручання органів влади в діяльність фондів соціального страхування.

Напружена ситуація з Державним бюджетом призводить до падіння загального рівня доходів, більша частина людей потребує державної допомоги, претендує на соціальні трансферти.

До урядових трансфертів традиційно належить допомога з безробіття, пенсії, допомоги малозабезпеченим, старим, хворим. Формування системи соціального страхування в Україні — одне з найактуальніших завдань політики зайнятості. Для її розв'язання необхідно вивчити досвід функціонування аналогічних систем у розвинутих країнах у поєднанні з ретроспективним дослідженням вітчизняної практики.

У країнах із розвинутою ринковою економікою досягнення високого рівня зайнятості — одна з основних цілей макроекономічної політики держави. Система заходів щодо регулювання зайнятості базується на державній концепції стимулювання економічного зростання, підвищення ефективності виробництва і продуктивності праці, що розглядаються як

найважливіші умови підтримання і створення додаткової зайнятості. Щоб краще зрозуміти механізм управління зайнятістю й працевлаштуванням, розглянуто окремі елементи соціального забезпечення у деяких передових країнах світу.

Регулювання зайнятості поєднує два типи методів управління. З одного боку — це методи, які характеризуються позаекономічним примусом до праці (властиві адміністративно-командній економіці), з іншого — нові, ринкові методи при одночасному збереженні й оптимізації окремих традиційних елементів державного регулювання. Відповідно й системи соціального страхування у різних країнах мають свою специфіку.

Для нашої країни інтерес становить **досвід США** щодо поширення та функціонального призначення довгострокового страхування життя. В цій країні історично склалися дві незалежні гілки соціального забезпечення: державна і приватна. Держава відповідає за підтримання мінімального рівня допомоги, а також за її широку доступність. У свою чергу, соціальні програми приватного бізнесу надають переважно соціальні послуги в більш високому обсязі й кращій якості.

Державне соціальне страхування забезпечує майже все населення пенсіями за старістю, інвалідністю (пов'язану з виробничим травматизмом), у випадку смерті годувальника, а також подає медичну допомогу старим та інвалідам. Слід зауважити, що державні пенсії з інвалідності виплачуються незалежно від рівня доходів решти отримувачів.

Запроваджена в **США** система державного соціального страхування дає право непрацюючій дружині пенсіонера і його неповнолітнім дітям на одержання додаткової допомоги в розмірі до половини його пенсії кожному. Розлучена жінка, яка прожила з чоловіком понад десять років і не вийшла більше заміж, отримує пенсію (за старістю чи як вдова) на правах дружини.

Вік виходу на пенсію — 62 роки як для чоловіків, так і для жінок, які мають трудовий стаж не менше, ніж вісім років, і платили внески у фонди державного соціального страхування також не менше, ніж вісім років. При виході на пенсію не в 62, а в 65 років пенсія збільшується на чверть. Пенсіонери мають право працювати. Для осіб, старших за 65 років, немає обмеження на розмір пенсії, якщо заробіток не перевищує 860 доларів на місяць. Позитивним наслідком цього процесу є висо-

кий ступінь мотивації до праці, зростання інтересу працівників до продовження трудової діяльності.

У системі регулювання зайнятості, що функціонує у США, важливим елементом є молодіжна політика зайнятості, яка включає програми роботи для молоді з бідних сімей у віці від 16 до 21 року. Головна мета таких програм полягає в тому, щоб молоді, яка вступає у трудову діяльність, дати відповідний рівень професійної підготовки при одночасному створенні умов для широкого вибору прийнятної роботи. Місцеві органи влади, комерційні організації забезпечують учасникам таких програм часткову чи повну зайнятість (із невеликою оплатою).

Державна соціальна політика покликана бути не лише засобом соціального захисту людей похилого віку, а й є важливим інструментом забезпечення ефективної зайнятості усіх груп населення, сприяє продовженню трудової діяльності, створює належний рівень життя.

Подібною до американської є британська система державного соціального страхування. Основна відмінність їх у тому, що у **Великобританії** віковий ценз виходу на пенсію (65 років для чоловіків і 60 для жінок) утруднює процес регулювання зайнятості, працевлаштування молоді. З огляду на це у 1977 році в країні було введено план вивільнення робітників, щоб захопити людей похилого віку раніше виходити на пенсію за умови, що підприємець найматиме на вивільнені місця безробітних, особливо молодих. Це певною мірою допомагає залучити молодь до національного економічного та соціального розвитку.

З усіх видів відрахувань до системи соціального забезпечення **Великобританії** найменше сприяє розв'язанню проблеми зайнятості чинне положення про податки, які підприємства сплачують із заробітної плати працюючих. Відповідно до цього закон, процент податкових відрахувань із заробітної плати збільшується до встановленої верхньої її межі, після якої податки пропорційно зменшуються. Таким чином, чим більше заробітна плата перевищує верхню встановлену межу, тим меншу суму податку сплачують підприємці, що означає і менші надходження до системи соціального забезпечення.

Серед інших особливостей державної активності у сфері стимулювання зайнятості слід відзначити перенесення і перерозподіл частини централізованих функцій на регіональний

рівень. Відповідне законодавство дає можливість місцевій владі самостійно заохочувати підприємницьку ініціативу. Документами передбачаються бюджетні асигнування регіонам на розвиток мережі дрібних підприємств. Водночас стимулюється створення кооперативних товариств робітниками, якщо є загроза закриття підприємства, у членів кооперативів різко зростає мотивованість до праці.

Політика **Швеції** у сфері зайнятості є складовою частиною загальної економічної політики держави і нерозривно пов'язана з останньою. Вона має чимало спільного з аналогічною політикою в інших розвинутих державах. Однак є і певна специфіка. Якщо у розвинутих державах уряди тяжіють до того, щоб узяти на себе всю відповідальність щодо боротьби з безробіттям, перенавчання й перерозподілу робочої сили, то у Швеції урядові програми виходять передусім із примату роботи. Програми мають на меті пряме працевлаштування або влаштування після періоду підготовки. Поширені раніше дорогі програми із субсидування підприємств для підтримання зайнятості майже зникли. Із введенням у країні "**Акта про гарантії зайнятості**" різко збузився перелік підстав для звільнення, позбавивши роботодавців безмежного права наймати і звільняти.

У Швеції діяльність органів працевлаштування базується на тому, що перевагу слід віддавати працевлаштуванню, професійній підготовці і створенню додаткових робочих місць. Якщо ці заходи не забезпечили бажаних результатів, вдаються до надання фінансової допомоги. Необхідно врахувати, що вся діяльність органів працевлаштування базується на принципі забезпечення рівних можливостей незалежно від статі тих, хто шукає роботу.

Кожна країна має свою специфіку державного соціального страхування життєдіяльності людей. Показовим є те, що в розглянутих країнах набагато ефективніше страхується працездатність і життя людини, ніж в Україні, а ці держави досягли високого рівня зайнятості. Тому, безперечно, формуючи свою політику зайнятості, Україна повинна детально вивчити досвід її регулювання в розвинутих державах світу, врахувавши особливості національної економіки та менталітет українського народу.

Окрім прикладів соціального страхування в інших країнах, необхідно вивчити досвід організації пенсійного забезпечення, який мав місце на території нашої країни на початку і в першій половині ХХ століття. Так, перебуваючи у складі Австро-Угорської імперії, Східна Галичина мала свої традиції вирішення питань соціального страхування. Вже тоді існували дві гілки соціального забезпечення, як і в теперішніх розвинутих країнах світу. Особливу увагу привертають дослідження діяльності незалежної системи пенсійного страхування. Так, у Львові функціонувала ціла низка пенсійних фондів, організованих як за галузевим, так і за територіальним принципом.

Одним із яскравих прикладів такого формування був пенсійний фонд працівників міських електричних закладів у **Львові**. Його діяльність була регламентована статутом (один із останніх затверджений 15.05.1924 р.), хоча час створення цього фонду сягає початку століття. Відповідно до статуту, метою діяльності фонду було забезпечення пенсією працівників міських електричних закладів, а також їхніх родин у випадку смерті годувальника, що працював у них. Право на членство в пенсійному фонді мали всі, хто працював у міських електричних закладах, платив внески відповідно до статуту, не належав до іншого фонду і не отримував ренти від інших страхових закладів, якщо:

- а) вік при вступі до фонду був не більший за 40 років;
- б) відбув обов'язкову військову службу;
- в) стан здоров'я відповідав вимогам дорученої посади.

Постійними працівниками вважалися особи, які працювали у міських електричних закладах один рік. На підтвердження прийнятому на роботу видавали *Карту прийому* — документ, що підтверджував належність до пенсійного фонду.

Приклад

Паньків Михайло, помічник (посада), вступив на службу до електричних закладів м. Львова 1 квітня 1909 року і відповідно до статуту пенсійного фонду, схваленого на засіданні міської ради 15 травня 1924 року, був постійним працівником і членом пенсійного фонду з 1 травня 1909 року.

Відповідно до статуту, **пенсійний фонд міських електричних закладів** формувався за рахунок:

- майна попереднього пенсійного фонду цього закладу і внесків його членів;

- вступних внесків;
- щомісячних внесків;
- дотацій міських чи районних електричних закладів — щомісяця;
- інших доходів фонду, а саме: процентів від майна фонду, непередбачених доходів, пожертв від третіх осіб, пені та штрафів, стягнених із членів за різні порушення.

Пенсія після 10 років належності до фонду становила 40% від рівня оплати праці на підприємстві й зростала за кожен додатковий рік на 2,4%, тому після 35 років членства пенсій досягала 100% (максимуму) „зарплатних” виплат.

Використання досвіду формування галузевих пенсійних фондів може бути вигідним для процвітаючих галузей за умови, якщо існування такого фонду стимулюватиметься законодавчо.

Вадою такої моделі є посилення диференціації в пенсійному забезпеченні населення, але політика зайнятості не повинна орієнтуватися на принцип зрівнялівки пенсій, що домінував в Україні.

Система соціального страхування повинна формуватися з урахуванням передового світового досвіду у поєднанні з використанням вітчизняної практики й українського менталітету.

Ряд учених-економістів пропонують наступні заходи подальшого розвитку системи соціального страхування в Україні:

— створення достатньої економічної основи забезпечення відшкодування основних фінансових ризиків, що вимагає встановлення обґрунтованого розміру тарифів страхових внесків, поступового перетворення страхових фондів у фінансово-кредитні страхові компанії;

— поступового запровадження трьохканальної схеми надходження коштів до страхових фондів, згідно з якою значна частина навантаження повинна припадати на роботодавця, а менша — розподілятися між працівником та державою;

— реформування управління фондами соціального страхування за принципом трипартизму;

— створення сприятливих умов для розвитку добровільного страхування, зокрема, на комерційних засадах.

9.2. Особливості фінансування соціальної сфери

Україна проходить перехідний період від адміністративно-командної до ринкової економіки. У цих умовах трансформу-

ються усі сфери суспільства, реформується фінансовий механізм, з'являються нові важелі впливу на економічний і суспільний розвиток держави, у тому числі й на соціальну сферу. Її функціонування неможливе без відповідного фінансування, яке до цього часу в основному здійснюється за рахунок бюджетних коштів, яких завжди бракує. У зв'язку з тим, що роль і значення соціальної сфери у суспільстві дуже важливі, постає завдання реформування системи її фінансування. Необхідно дослідити ресурсне забезпечення соціальної сфери для виходу її з кризового стану і подальшого розвитку.

Формуючи систему ринкових відносин, Україна інтегрується у світову економіку, однією з основних рис якої є розвинена **соціальна сфера**. Вона забезпечує, відповідно до конституційних прав:

- підтримку і підвищення рівня життя населення, нарощування культурного, духовного потенціалу суспільства.
- може стати каталізатором ринкових відносин і усунути негативні явища перехідного періоду.

Дослідження проблем фінансування соціальної сфери ґрунтується насамперед на теоретичному трактуванні її ролі у створенні валового внутрішнього продукту. Світова економічна наука виходить із активної участі соціальної сфери у виробництві ВВП, що визначає і активний характер системи її фінансового забезпечення.

Вітчизняна економічна теорія і практика виходили з поділу суспільного виробництва на дві **сфери** — виробничу і невиробничу. Функціонування невиробничої (соціальної сфери) засновувалось на перерозподілі до неї за допомогою бюджетного механізму створеного у виробничій сфері продукту, тобто мало *пасивний характер*. Перехід до ринкових відносин передбачає формування в Україні нової моделі фінансового забезпечення соціальної сфери з метою надійного і певного задоволення соціальних потреб усіх верств населення.

За своєю суттю ринковий принцип конкуренції економічних суб'єктів має асоціальний зміст, оскільки не передбачає підтримки тих, хто з певних причин виявився нездатним до змагання. Водночас необхідною умовою стабільності господарської системи є відсутність соціальної напруги. Система соціальних гарантій є об'єктивно необхідною. Соціальна політика є складовою процесу відтворення робочої сили, істотно

впливає на її вартість та якість. Зростання ваги особистісного чинника відтворювального процесу наприкінці ХХ ст. висуває *соціальну політику* на рівень інших напрямів політики держави.

Соціальна інфраструктура, яка включає органи підтримки і розвитку культури, освіти, виховання, систему охорони здоров'я і фізичної культури, пенсії і різні соціальні виплати сьогодні розглядається як обов'язкова умова повноцінного функціонування суспільно-економічної системи.

В усіх розвинених країнах світу створено мережі “банків робочих місць”, стимулюється мобільність робочої сили, діють системи підготовки та перепідготовки кадрів, здійснюється система регулювання доходів тощо. Однак на порядок денний висувається і проблема пошуку балансу між розвитком економічної і соціальної сфер.

Сучасна економічна наука виводить розвиненість соціальної сфери з досягнутого рівня розвитку продуктивних сил, який має бути достатнім для того, щоб після відповідної винагороди активним економічним суб'єктам залишалась частина продукту, якої вистачить для підтримання мінімального рівня життя пасивної частини населення.

Економічно такий рівень розвитку відзеркалюється рівнем перерозподілу ВВП на соціальні потреби і ступенем розбалансованості державного бюджету. Іншим обмеженням соціальної політики держави є співвідношення соціальних виплат із доходами працюючих суб'єктів, яке не повинно пригнічувати економічні стимули до праці. Оцінка оптимального співвідношення залежить від діючої суспільно-економічної моделі.

Загалом **пенсіонер у розвинених країнах отримує:**

- пенсію з державного соціального страхування;
- приватну пенсію;
- виплати щодо забезпечення людей похилого віку (у вигляді медичних, податкових пільг, доплати на житло і харчування тощо).

В Італії пенсія становила наприкінці 80-х рр. ХХ ст. в середньому 80% передпенсійного доходу, Швеції і Франції — 70%, Японії і США — 60%, Великобританії — 50%, зокрема пенсія з державного страхування становила в Італії — 67% передпенсійного доходу, Швеції — 59%, ФРН — 50%, Франції — 40%. США — 38%. Пенсія може бути пов'язана з передпенсій-

ним заробітком безпосередньо, або (як у Великобританії, Швеції, Фінляндії) до фіксованої пенсії здійснюються диференційовані доплати.

Найпоширенішою є система соціального страхування, яка полягає у передачі частини заробітної плати до спеціальних фондів, що виплачують пенсії в розмірі від 25 до 90% заробітної плати і цільові допомоги. Державна допомога здійснюється за рахунок державного бюджету особам, доходи яких визнані такими, що не забезпечують існування. Розмір виплат обмежений офіційним рівнем бідності. Нарешті, універсальна система, яка діє в основному у скандинавських країнах, включає в число тих, хто отримує державну допомогу, всіх, хто досяг пенсійного віку або є непрацездатним. Кошти на виплату надходять до бюджету за рахунок податків.

Довгострокова орієнтація України на економічний розвиток полягає у здійсненні радикальних реформ, спрямованих на створення якісно нової системи. У процесі їх реалізації слід забезпечити комплексний розвиток усіх складових ринкової економіки. Однією з них є система соціального захисту населення країни. В широкому розумінні поняття “соціальний захист населення” можна визначити як систему економічних, політичних і правових заходів, спрямованих на створення оптимальних умов забезпечення реальних можливостей реалізації населенням своїх прав і свобод, які забезпечують матеріальний добробут.

Основою системи соціального захисту населення є сукупність державних, економічних, соціальних і правових гарантій:

- право на працю та отримання винагороди за працю відповідно до її кількості та якості;
- право на вибір професії і сфери використання праці, здобуття загальної та професійної освіти;
- право на отримання матеріальної допомоги у похилому віці та при втраті працездатності у працездатному віці;
- право на соціальне страхування тощо.

На соціальний захист населення Україна витрачає близько 20–25% коштів державного бюджету.

Соціальний захист населення здійснюється за рахунок коштів:

- держави;
- приватних організацій;
- громадських організацій.

Структура витрат на соціально-культурні заходи (за офіційними даними Держкомстату) подана у табл. 9.1.

Таблиця 9.1

Структура витрат на соціально-культурні заходи

Напрямок фінансування	Питома вага, %
Освіта	35,1
Охорона здоров'я	32,7
Соціальний захист і соціальне забезпечення	30,8
Культура й мистецтво	3,1
Фізична культура та спорт	1,5

Важливою складовою системи соціального захисту населення є обов'язкове забезпечення винагороди робітникам за їх працю відповідно до її кількості та якості. Цей принцип реалізується в сучасних умовах нарахуванням заробітної плати працівникам державних і приватних підприємств.

На рис. 9.1 подано порівняльну характеристику видатків із соціального забезпечення по роках.

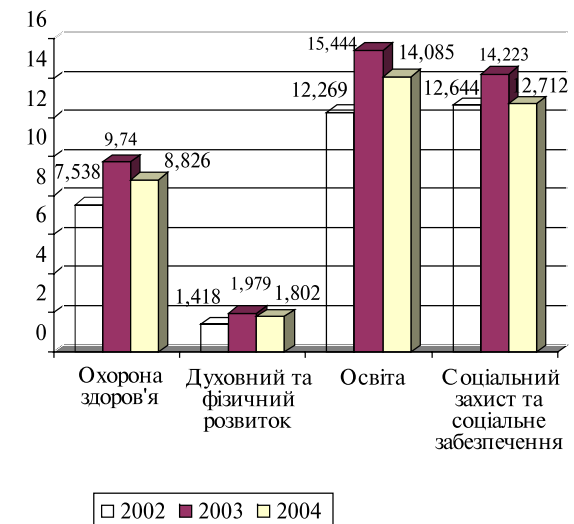

Рис. 9.1. Динаміка видатків соціального спрямування за функціональною класифікацією

У вітчизняній літературі існують різноманітні трактування *соціальної сфери*. До 90-х років ХХ ст. вони ґрунтувалися переважно на марксистській теорії, за якою усе суспільне виробництво поділяється на дві сфери: виробничу і невиробничу. У виробничій сфері матеріальні продукти створюються, а в невиробничій — здійснюється їх обмін і споживання. При цьому соціальну сферу практично ототожнювали із невиробничою. Основним джерелом фінансування соціальної сфери були бюджетні асигнування, що перерозподілялись за допомогою відповідного механізму зі сфери матеріального виробництва.

З поглибленням ринкових реформ поділ на виробничу і невиробничу сфери не відповідає реаліям сьогодення. Відносно виробництва, обміну, розподілу і споживання ВВП охоплюють все суспільство, усіх його членів. Соціальна сфера, у якій виробляється специфічний товар — **соціальна послуга**, органічно входить до загальної системи економічних відносин. При цьому її роль постійно зростає, оскільки в сучасних умовах освіта, медицина, культура, соціальне забезпечення займають одну із ключових позицій у забезпеченні високої ефективності суспільного виробництва.

Характерною ознакою сучасних економік є високий рівень розвитку сфери послуг, у тому числі й соціальних. Наприклад, частка сфери послуг у ВВП США складає 67%, Японії — 56%, Німеччини — 68%, Франції — 63% у Великобританії — 56,5%. Тому у зв'язку з формуванням ринкової економіки в Україні теж необхідно виділяти сферу виробництва товарів і *сферу послуг*, у тому числі і *соціальних*. З рівноправності функціонування цих сфер закономірно випливає питання про фінансове забезпечення сфери послуг.

На сьогодні у світі поширені такі джерела фінансування соціальної сфери: плата за послуги; бюджетні асигнування, фінансові ресурси підприємств; кошти спонсорів, меценатів та благодійних організацій і фондів, страхові фонди, кредит. В Україні використовуються всі зазначені вище джерела, однак переважає централізований перерозподіл через бюджет, Пенсійний фонд і фонди соціального страхування.

Важливу роль у фінансовому забезпеченні соціальної сфери відіграє **страхування**. Найбільш успішно, зважаючи на досвід країн з розвинутою ринковою економікою, страхові відношення розвиваються у сфері охорони здоров'я. Згідно з рекомен-

даціями Всесвітньої організації охорони здоров'я для країн Центральної і Східної Європи, в загальному обсязі фінансування охорони здоров'я частка бюджету повинна становити близько 60%, платних медичних послуг — 10%, медичного страхування — 30%. Форми страхування здоров'я різноманітні і визначаються основними джерелами фінансування, умовами страхування, характером послуг, організацією їх надання. У кожній країні діє декілька систем страхування здоров'я.

Для широкого і послідовного впровадження обов'язкового медичного страхування в Україні необхідно ввести диференційований норматив фінансування в розрахунок на одного жителя з урахуванням коригувального коефіцієнта, який регулюватиме розмір фінансових ресурсів, виходячи з особливостей того чи іншого регіону.

Для розвитку медичного страхування необхідно:

- гарантувати самостійність територіальних фондів медичного страхування;
- забезпечити рівноправність взаємовідносин з органами місцевого самоврядування;
- визначити напрями використання коштів фонду у відсотковому відношенні з поправкою на регіональні особливості;
- визначити розмір тарифних ставок і об'єкт оподаткування страховими платежами з урахуванням реальних цін на послуги.

У ролі об'єкта оподаткування за нинішніх обставин, як і для інших цільових фондів, можна використовувати **фонд оплати праці**, визначивши відсоткове співвідношення коштів, які будуть надходити до центрального і в територіальні фонди медичного страхування.

Потрібно розробити декілька моделей функціонування обов'язкового медичного страхування, враховуючи розвиненість інфраструктури, наявність страховиків компаній, які здійснюють медичне страхування, установити жорстку систему контролю за витратами коштів фондів медичного страхування.

9.3. Нетрадиційні джерела фінансування соціальної сфери

Фінансування соціальної сфери в Україні здійснюється під впливом економічних, організаційних, соціальних чинників із використанням коштів соціального страхування, коштів державного і місцевого бюджетів, а також спеціальних фондів.

Важливим питанням **формування фінансової бази соціальних програм** є створення недержавних пенсійних фондів. Але вони не можуть розв'язати всіх проблем фінансування соціальних заходів. У той час, як соціальне забезпечення здійснює перерозподіл доходів у межах єдиної системи державного захисту, приватні послуги залежать від внесків індивідів та ризику втрати здоров'я і працездатності. Одним із найбільших недоліків функціонування недержавних пенсійних фондів може бути низький рівень віддачі вкладених коштів через високі адміністративні затрати та інвестиційні обмеження.

Закон України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” передбачає ряд найновіших підходів та положень, зокрема персоніфікації обліку пенсійних рахунків, визначення розмірів пенсій на основі середнього заробітку за весь період трудового стажу, заохочення до відкладання терміну виходу на пенсію, збільшення тривалості трудового стажу для одержання пенсій, зарахування до трудового стажу місяців, за які сплачувалися внески, покладення відповідальності за фінансування соціальної допомоги на державний бюджет тощо.

Перехід до ринкових відносин покликав до життя нові нетрадиційні для нашої держави, джерела фінансування соціальної сфери. Це різноманітні благодійні та близькі до них за призначенням соціальні фонди. Роль цих джерел у задоволенні соціальних потреб зростатиме, тому що ринок неминуче породжує соціальну диференціацію громадян, внаслідок чого утворюється значна за чисельністю група людей, які не забезпечуються ні державними структурами, ні підприємствами та організаціями. Реальна фінансова допомога для таких категорій громадян може надходити тільки в порядку благодійності або шляхом збору та перерозподілу коштів інших соціальних груп.

Спеціальні цільові фонди — це особлива форма організації фінансів, яка характеризується добровільністю об'єднання коштів різних суб'єктів господарювання та населення для реалізації конкретних цілей і програм у галузі економічного розвитку та розв'язання соціальних проблем.

Джерела надходження коштів до цільових фондів і напрямки їх витрачання специфічні і залежать від характеру та мети їх створення. Проте можна виділити властиву цим коштам закономірність, яка полягає у переважній частці надходжень від підприємств і організацій, установ та окремих громадян на основі *спонсорства*. Витрати ж фондів не переслідують мети до-

бування прибутку, хоч у цілому вони можуть і супроводитися одержанням доходу.

За статутною діяльністю цільові фонди не мають фінансових зобов'язань перед державним бюджетом, у тому числі вони звільнені від сплати податків, державних та митницьких стягнень (мита).

Благодійний фонд — це особлива форма організації фінансових відносин, яка характеризується виключно добровільними надходженнями коштів для створення фондів і використання наявних коштів на благодійні цілі.

Благодійні фонди, як правило, функціонують на правах юридичної особи і є самоврядними суб'єктами.

Приклад

У Донецькій області на 1.01.2001 р. було зареєстровано 136 благодійних фондів.

Діють також фонди, як “Донецький фонд соціального захисту та милосердя”, “Донбас - милосердя”, “Хесед Цдака (милосердя, допомога потребуючим)”, “Доброта”, “Забота”, “Захист та сприяння” тощо.

В Харківській області протягом 2003 року було зареєстровано понад 60 благодійних організацій.

Це самоврядні органи громадськості, метою створення яких є благодійна діяльність, що здійснюється передусім відносно хворих та громадян пенсійного віку. **Кошти цих фондів створюються за рахунок:**

- добровільних внесків, дарунків, відрахувань громадських організацій, творчих спілок, колективів підприємств, установ, окремих громадян;
- прибутку, одержаного від виробничо-господарської діяльності організацій та підприємств, створюваних фондами;
- надходжень від закордонних фондів та окремих осіб;
- доходів від заходів, що проводяться на користь фонду, лотерей, платних послуг, видавничої та іншої діяльності (телемарфони).

Напрями витрачання грошових коштів, що надходять у благодійні фонди, визначаються правлінням фонду або пленумом представників засновників і фіксуються в кошторисі доходів та витрат. Витрачання коштів визначається цілями створення

фонду, які конкретизують статутні завдання фонду. Головною надзвичайною рисою є витрачання коштів на безоплатній основі з благодійною спрямованістю.

В Україні благодійні фонди тільки починають розвиватися, а в інших державах їх кількість істотно більша. У США існує понад 50 тисяч різних благодійних фондів. Вони носять імена своїх засновників: фонд Рокфеллера, фонд Карнегі та ін. Кошти, направлені підприємцями у ці фонди, звільнюються від оподаткування.

Завдання для перевірки знань

1. Навести приклади прийняття рішень, пов'язаних із наданням матеріального забезпечення (соціальної послуги) на підприємстві (організації, установі).
2. Скласти організаційну структуру фондів соціального страхування.
3. Розвиток нормативно-законодавчого забезпечення становлення соціального страхування в Україні.
4. Створення ефективної системи державного регулювання й контролю у сфері пенсійного страхування, зберігання та управління пенсійними активами, виконання заходів для забезпечення якості життя населення.

Теми рефератів

1. *Напрямки вдосконалення соціального страхування в Україні.*
2. *Проблеми та перспективи розвитку соціального страхування в Україні.*
3. *Переваги та недоліки системи соціального страхування в Україні.*
4. *Соціальний захист населення в умовах трансформації економіки.*
5. *Соціальне страхування в забезпеченні суспільного добробуту.*
6. *Розглянути значення рівня розвитку соціального страхування для ефективної роботи підприємств (підприємництва) у сучасних умовах.*
7. *Перспективи розвитку Фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.*
8. *Оптимізація розподілу ресурсів страхових фондів.*
9. *Скласти анотований покажчик статей в українській пресі (журнали, газети) з проблеми розвитку соціального страхування у 2000 – 2005 рр.*